

Titunina K., Kirilenko F. Crime Analysis in Public Places

Creating an effective crime prevention system, reducing the degree of influence of criminogenic factors on the development of democratic foundations and social relations is a strategic direction of state policy in combating crime. Strengthening the rule of law in the country requires focused and highly organized actions by the authorities and the forces of law and order.

The article contains a comparative analysis of problem issues of crime in public places, its dynamics at the present stage of development of Ukrainian society. The study covers the period from 2013 to 2016, due to changes in the demographic situation in Ukraine, criminal procedure legislation, and the reform of the Ministry of Internal Affairs and the National Police.

According to the research results of the Gorshenin Institute of Problems of the Kiev Institute, 75% of citizens acknowledge the existence of places in their settlements, where the danger of becoming a victim of criminal violence is the highest. Most often these are public places. The article examines the state of the fight against such criminal manifestations as crimes committed on the streets, quays, bridges, public transport stops, parks, lanes, stealing from restaurants, public catering establishments, kiosks, etc., if criminals penetrate these objects from Streets, theft of vehicles on the street, near buildings, at unguarded parking lots.

The influence of the economic situation in the state and social security on the level of crime is considered; The reasons of strengthening and rooting of this dangerous social phenomenon are analyzed, tendencies and regularities of their distribution are established, concepts and features of public places are formulated and directions of improvement of measures to prevent crimes in public places are considered.

Key words: *public places, street crimes, criminal offenses, patrol police.*

УДК 343.985

М. Г. Щербаковський

ОСОБЛИВОСТІ ОДНОЧАСНОГО ДОПИТУ ДЕКІЛЬКОХ ЕКСПЕРТІВ

У статті розглянуто проблеми одночасного допиту двох і більше експертів, які проводили експертні дослідження й дали висновки, що містять розбіжності. Проаналізовано процесуальні умови, організаційні заходи й тактика одночасного допиту експертів.

Ключові слова: *судова експертиза, одночасний допит, експерти, розбіжності у висновках експертів.*

Постановка проблеми. Відповідно до ч. 4 ст. 356 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України в суді може бути проведено «одночасний допит двох чи більше експертів для з'ясування причин розбіжності в їхніх висновках, що стосуються одного й того самого предмета чи питання дослідження». Оскільки висновки експертів є джерелом доказів у кримінальному провадженні, то цілком очевидна значущість установлення серед декількох висновків саме тих, які несуть достовірну інформацію про обставини злочину, що розслідується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процесуальним, організаційним, тактичним проблемам допиту експерта присвячені роботи вітчизняних та закордонних учених: Л. Ю. Ароцкера, О. О. Бондаренка, І. В. Буркова, Ю. М. Грошевого, Є. Є. Демидової, О. Є. Кіскиної, © Щербаковський М. Г., 2017

Н. І. Клименко, В. В. Коваленко, Л. В. Лазаревої, О. М. Мойсєєва, Ю. К. Орлова, А. Н. Петрухіної, М. І. Порубова, О. Р. Росинської, Т. В. Сахнової, О. В. Селіної, Д. А. Сорокотягіної, І. М. Сорокотягіна, С. М. Стахівського, Л. Д. Удалової, Л. Х. Уразгільдєєва, В. Ю. Шейп'їтка та ін. Однак у сучасній криміналістичній та кримінально-процесуальній літературі проблеми одночасного допиту експертів достатньо не висвітлено, а керівні документи Вищого спеціалізованого суду України повністю не розкривають процедуру одночасного допиту одного чи більше експертів [1, п. 9]. Тому в умовах дії нового кримінального процесуального закону існує необхідність розвитку загальних положень одночасного допиту декількох експертів.

Формування цілей. Метою статті є розгляд процесуальних умов, організаційних заходів і тактичних прийомів одночасного допиту двох чи більше експертів, які проводили експертні дослідження й надали висновки, що містять розбіжності.

Виклад основного матеріалу. Чинна регламентація одночасного допиту декількох експертів викликає зауваження. Звертає увагу неточність формулювання норми щодо цілі одночасного допиту експертів. По-перше, предметом судово-експертного дослідження, згідно з положеннями судової експертології, є фактичні дані (факти, обставини), що встановлюються експертом на основі досліджень наданих йому об'єктів (матеріалів кримінального провадження) [2, с. 335]. Предмет дослідження детермінується питаннями, що ставляться експертові в документі про призначення експертизи (залучення експерта). У цьому сенсі абсолютно правильно розділено предмет та об'єкти дослідження в п. 5 ч. 3 ст. 69 КПК України. Таким чином, у ч. 4 ст. 356 КПК України ціль одночасного допиту експертів визначено, по-суті, двома тотожними термінами – «предметом» та «питаннями» проведених досліджень. По-друге, оскільки в статті йдеться про одночасний допит двох або більше експертів щодо наданих ними висновків, які відрізняються, то можна зрозуміти, що ними було проведено експертизи, одна з яких первинна, а друга – відповідно до КПК України 1960 р. іменувалася «повторною». Для характеристики повторної експертизи недостатньо вказати на збіг її предмета з предметом первинної експертизи. Характерною відмінністю експертиз (первинних та повторних), з приводу провадження яких можуть одночасно допитуватися експерти є збіг як предмета (питань), так і досліджуваних об'єктів [3, с. 70]. Тому ч. 4 ст. 356 КПК України вимагає уточнення й заміни «предмета чи питання дослідження» на «предмета та об'єктів дослідження».

Зауважимо, що процесуальний закон не передбачає проведення на досудовому слідстві не тільки одноосібного допиту експерта, але й одночасного допиту декількох експертів, що не можна визнати правильним. Згідно із ч. 9 ст. 224 КПК України одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. Однак між одночасним допитом експертів та іншими учасників кримінального провадження є суттєві відмінності, які полягають у такому:

1) предметом одночасного допиту раніше допитаних підозрюваного, потерпілого, свідка є обставини розслідуваної злочинної події, що

сприймалися органами чуттів учасниками кримінального провадження, у показаннях яких встановлено істотні суперечності [4, с. 949]. Предметом одночасного допиту експертів є фактичні дані, що встановлені під час дослідження, проведеного із застосуванням спеціальних знань різними експертами;

2) істотні суперечності між показаннями підозрюваних, свідків, потерпілих встановлюються після проведення попередніх допитів. Розбіжності або протиріччя між результатами досліджень експертів встановлюються після провадження експертиз;

3) істотні суперечності встановлюються співставленням показань підозрюваних, свідків, потерпілих, а розбіжності в дослідженнях експертів – після оцінки наданих ними процесуальних документів. Уточнимо, що розбіжності можуть бути встановлені не тільки між висновками двох чи більше експертів, що передбачено законодавцем, але й висновками та повідомленнями про неможливість провести експертизу, декількома повідомленнями про неможливість провести експертизу тощо;

4) істотні суперечності в показаннях підозрюваних, свідків, потерпілих встановлюються тільки між свідченнями, наданими цими особами в різних поєднаннях (підозрюваний-підозрюваний, підозрюваний-потерпілий, потерпілий-свідок та ін.). В експертів розбіжності виникають тільки між наданими результатами досліджень;

5) для усунення суперечностей або розбіжностей між показаннями підозрюваного, потерпілого або свідка й встановленими експертом фактами неможливо провести одночасний допит експерта з іншими особами, оскільки предмети допитів указаних осіб не збігаються.

Таким чином, предмет одночасного допиту експертів, який торкається тільки предмета проведених досліджень, та процесуальний статус експертів передбачає й особливу процедуру їх спілкування зі слідчим, прокурором, суддею, іншими учасниками кримінального провадження та між собою.

Зі змісту ч. 4 ст. 356 КПК України вбачається, що процесуальними передумовами одночасного допиту експертів є: а) проведення комісійної експертизи або первинної та наступної повторної (повторних) експертиз; б) наявність розбіжностей у результатах досліджень експертів, якими є надання різних за формою (категоричні-вірогідні, позитивні-негативні, умовні-безумовні та ін.) й змістом висновків. Додатковими передумовами можуть бути одноосібні роздільні допити експертів, які проводили дослідження, за результатами яких не вдалося з'ясувати причин розбіжностей у наданих висновках.

Організація та проведення одночасного допиту експертів вимагає рішення низки питань: чи потрібно перед одночасним допитом дотримуватися процедури попереднього допиту кожного експерта окремо, у якому порядку проголошувати висновки та допитувати експертів, чи можуть вони ставити питання один одному тощо.

На нашу думку, процедура допиту декількох експертів повинна мати таку послідовність. Спочатку потрібно обов'язково провести одноосібний допит усіх експертів, яких передбачається допитувати одночасно. Уважаємо, що експерти, які проводили комісійну експертизу, первинні та наступні

(повторні) експертизи повинні всі разом перебувати в приміщенні, де проходить одноосібний допит. Це можна пояснити тим, що, по-перше, відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 69 КПК України експерт має право бути присутнім під час учинення процесуальних дій, що стосуються предметів та об'єктів дослідження. По-друге, на відміну від свідків, які можуть змінити свої показання під впливом свідчень інших свідків і тому повинні допитуватися порізно (ч. 4 ст. 352 КПК України), експерт свої показання обґрунтовує змістом наданого ним висновку та спеціальними знаннями, змінити які неможливо. По-третє, присутній експерт сприймає висловлювання опонентів, аргументацію їх умовиводів, критику на адресу проведеної ним експертизи й готує відповіді на них.

Порядок одноосібних допитів експертів повинен збігатися із черговістю проведених експертиз. У суді першим допитується експерт, який проводив первинну експертизу. Експертові спочатку ставить питання сторона, за ініціативою якої проводилось експертне дослідження (прямий допит). Потім йому ставлять питання інша сторона, потерпілий і суд, інші учасники процесу (перехресний допит) згідно із частинами 2-3 ст. 365 КПК України. На нашу думку, інші присутні експерти з дозволу голови також мають право «ставити запитання, що стосуються предмета та об'єктів дослідження, особам, які беруть участь у кримінальному провадженні» згідно з п. 5 ч. 3 ст. 69 КПК України. Після першого експерта допитується інший експерт, який проводив наступну експертизу, і так далі.

Після завершення одноосібних допитів експертів здійснюється одночасний допит декількох експертів, коли питання ставляться всім присутнім експертам (шаховий допит). Можна погодитися з пропозицією В. В. Коваленко першому ставити питання експертові, який на думку суду, дав правильний, обґрунтований, ясний висновок [5, с. 34]. Після того, як на всі питання сторін та суду надано відповіді, експерти мають право задавати питання один одному. У процесі ретельного, докладного з'ясування всіх особливостей проведених досліджень, причин виниклих протиріч між висновками експертів під час допиту, у якому беруть участь суд, учасники процесу та експерти, знаходить реальне відображення принцип змагальності кримінального провадження. Визначення достовірного висновку встановлюється через одночасний допит експертів сторонами, судом, іншими часниками з можливістю експертів ставити питання один одному.

Відзначимо, що експерт, залучений однією стороною, не може бути допитаний протилежною стороною під час досудового слідства. Указана заборона впливає з п. 4 ч. 5 ст. 69 КПК України, згідно з яким експерт зобов'язаний не розголошувати без дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду відомості, що стали йому відомі у зв'язку з проведенням експертизи, а також дані про хід її провадження та результати. Це цілком узгоджується з принципами змагальності в частині автономного збирання доказів, збереження таємниці досудового слідства та професійної таємниці захисника.

Висновки. Поведений аналіз показує необхідність уточнення норми щодо одночасного допиту декількох експертів у суді, формулювання відповідної норми стосовно допиту експертів під час досудового слідства, а також розробки тактичних прийомів одночасного допиту двох чи більше експертів для з'ясування причин розбіжності в їхніх висновках.

Використані джерела:

1. Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні в першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.10.2012 № 223-1446/0/4-12.

2. Энциклопедия судебной экспертизы / под. ред. Т. В. Аверьяновой, Е. Р. Россинской. – М.: Юристъ, 1999. – 552 с.

3. Шляхов А. Р. Судебная экспертиза : организация и проведение: учебное пособие / А. Р.Шляхов. – М. : Юридическая литература, 1979. – 168 с.

4. Чаплинский К. О. Підготовка до очної ставки як необхідна умова якісного проведення слідчої дії / К. О. Чаплинский // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 947-952 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11scorpcd.pdf>

5. Коваленко В. В. Допит експерта в суді за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / В. В. Коваленко // Сучасні тенденції розвитку судової експертизи: матер. міжн. наук.-прак. конф. (м. Сімферополь, 20-21 вересня 2012 рік). – Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2012. – С. 32-34.

Стаття надійшла до редколегії 26.03.2016

Щербаковский М. Г. Особенности одновременного допроса нескольких экспертов

Автором рассматриваются проблемы одновременного допроса двух и более экспертов, которые проводили экспертные исследования и дали выводы, которые содержат противоречия. В статье анализируются процессуальные условия, организационные мероприятия и тактика одновременного допроса экспертов.

Ключевые слова: *судебная экспертиза, одновременный допрос, экспертизы, разногласия в выводах экспертов.*

Shcherbakovsky M. Features of Simultaneous Interrogation of Several Experts

The Criminal Procedural Code of Ukraine provides in court for simultaneous interrogation of two or more experts in order to find out the reasons for the discrepancy in their conclusions. Simultaneous interrogation of two or more experts requires correction of procedural order, development of organizational measures and tactical methods. The subject of the simultaneous interrogation of experts is the actual data established by different experts during a forensic examination conducted with the use of special knowledge

According to the author, the procedure for the simultaneous interrogation of several experts should have such a sequence. At first individual interrogation is carried out by all experts who are supposed to simultaneous interrogate. The experts who conducted the commission forensic examination, the primary and subsequent forensic examinations should be all together in the room where the individual interrogation takes place. The expert during the individual interrogation of other experts receives the sayings of the opponents, their arguments, criticizes the examination conducted by him

and prepares the answers to them. The procedure for carrying out individual interrogation of experts should coincide with the order of the forensic examinations. In the court, the expert who was doing the initial examination was first interrogated. Then the expert answers the questions of the other party, the victim, the court, other process participants, and other experts. After the first expert, another expert who was doing an next forensic examination is questioned and so on.

After the individual interrogation of experts simultaneous interrogation of several experts is delayed when questions are put to all experts. In the process of simultaneous interrogation of several experts, the reliability of the forensic research is established.

Key words: forensic examination, simultaneous interrogation, experts, disagreements in the conclusions of experts.